

Марта Ђорђевић

martadj01@gmail.com

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

<https://orcid.org/0009-0000-9613-9020>

Деконструисање митова о женском менталном здрављу

НЕсавршеНЕ : митови о женским менталним болестима и њиховом лечењу : ка алтернативној историји нормалности жена / Лидија Васиљевић – Зрењанин; Нови Сад: Агора, 2024 – (Нови Сад: Сајнос) – 164. стр., 23 см, – ISBN 978-86-6053-404-2

Лидија Васиљевић је психолошкиња и психотерапеуткиња рођена у Београду 1971. године. Мастерирала је на одељењу за психологију на Филозофском факултету у Београду и одбранила магистарски рад под називом *Ушлицај феминизма на политичке менталној здравља* на студијама рода, а докторирала је на Факултету политичких наука у Београду на теми *Антидискриминативни приступи и родна инклузивност у политичкама менталној здравља*. Уједно је и суоснивачица Регионалне асоцијације за психодраму и интегративну примену психотерапије на просторима бивше Југославије. Доценткиња је на Универзитету у Београду при одсеку за психологију.

Књига *НЕсавршеНЕ: митови о женским менталним болестима и њиховом лечењу* представља нови критички осврт на традиционална учења о женском менталном здрављу. Ауторка се користила својим вишедеценијским искуством са циљем да сумира и на приступачан начин опише негативне праксе којима треба стати на пут у лечењу. Сама књига има историјску димензију, приказује се континуитет у сагледавању женске природе кроз векове са акцентом на уверења из XIX и XX века од којих многа нису угашена ни у савремено доба. Основне теоријске поставке о инклузивној и феминистичкој психотерапији ауторка је примењивала у свом магистарском раду, те су они додатно проширени у овој студији. Лидија Васиљевић је дала феминистичку критику психолошких модела и класичне психоанализе, те се бавила начином на који патријархално промишљање улоге жене утиче на перцепцију њене болести и методе лечења. Као истраживачица и научница, ауторка има за циљ да објасни начине на који сексизам, расизам, класизам и други

дискриминаторни модели штете научном промишљању и теорији, али такође и да скрене пажњу на њихов снажан уплив који опстаје. Сама ауторка у уводном поглављу указује да је реч о теми која је захтевала уплив знања из области културе, уметности и права.

Једно од кључних места на којима ауторка застаје јесте поимање нормалности, односно здравих и нездравих модела понашања. Стереотипи и предрасуде које су укорене у патријархалном систему утичу на проблематично перципирање онога што је нормално и здраво за мушкарце, а шта за жене, што постаје подлога за заблуде у лечењу пацијената и пацијенткиња. Тако је у поднаслову књиге „Ка алтернативној историји нормалности жена“ акцентована нормалност, а ауторка истиче да је дело структурисала да обухвата *области иреширања нормалности жена по хронологији и областима деловања*. Садржај студије подељен је на осам целина, тако да уводни део представља историјски преглед нормирања болести код жена и традиционалних проматрања о њој, централни део осликава и критички анализира психофизичка обољења која се сматрају женским, док завршни даје увид у ефекте које активизам има на терапијско лечење и у феминистичку терапију и саветовање.

На самом почетку књиге Лидија Васиљевић пружа увид у проблематику дефинисања нормалности од Фројда (Sigmund Freud) до Фукоа (Michel Foucault), не би ли потом указала на изазове и заблуде при перципирању здравља и болести код жена наспрам мушкараца. У том контексту битна је улога антипсихијатријских покрета као вида отпора према институционализованој репресији коју врше установе за ментално здравље, као и утицај који је наведени покрет имао и на феминистичка преиспитивања психијатрије. Ова преиспитивања баве се и односом лечења обољења и понашања која се сматрају неприродним за жене у односу на идеју рода као друштвеног конструкта. У историјском осврту ауторка анализира и пореди стереотипна уверења о женама, као са једне стране слабијем и нежнијем полу, а са друге стране моћним и опасним по добробит заједнице, наводећи примере из прошлости.

Значајан део књиге посвећен је митовима о менталним обољењима која се историјски везују за жене, те ауторка издваја хистерију, анксиозност, депресију, низ поремећаја у исхрани, опсесивно-компулсивни поремећај, шизофренију, као и „болест која нема име“. Са анализе хистерије код жена, која је била неизбежна дијагноза припадница средње и више класе у XIX веку, прелази се на депресију, поремећаје исхране и анксиозност, односно болести доминанте у XX и XXI веку. Посебно је наглашен период средине прошлог века о коме је говорила Бети Фридан (Betty Friedan) у књизи *Мислика женствености (The Feminine*

Mystique) (1963) у којој подробно анализира проблем домаћичке неурозе. Ауторка, говорећи о овим обољењима, истиче друштвене предуслове као што су однос моћи и надмоћи међу половима, континуирано насиље над женама и симплификација женске функције на репродукцију. Активистичка интересовања ауторке се посебно огледају у поглављу које за циљ има да истакне „вишеструко маргинализоване групе у оквирима менталног здравља“. Наиме, реч је о двоструком занемаривању и прикривеној дискриминацији са којом се сусрећу лезбејке, жене са посебним потребама, жене са социјалне маргине и оне које су на мети због расних или етничких предрасуда. Пацијенткиње које припадају овим групама су склоније да доживе злоупотребу и занемаривање како од стране друштва, тако и од стране традиционалних институција које се баве менталним здрављем. На крају студије ауторка се враћа идеји да су процеси процене нормалности неминовно и политички процеси што доводи до стигматизације и дискриминације угрожених група, те истиче важност укључивања родне димензије. Феминистичка терапија, као интегративни приступ психотерапији и модел који се залаже за равноправност пре свега, нуди се као један од адекватних приступа, иако овакав модел још није широко распрострањен. У контексту оваквог приступа значајну улогу има и активизам, односно позитивни ефекти активизма на женско ментално здравље.

Важну улогу у феминистичкој терапији играју друштвени и културни идентитети. За целовито разумевање проблема митова о женском менталном здрављу, ауторка инсистира на културним, друштвеним и историјским факторима који утичу на схватање жене и њене природе, стога се у коришћеној литератури налазе многобројне значајне студије, не само из домена психологије, већ и из филозофије, социологије, као и феминичке и друштвене теорије. Занимљив додатак монографији су и прилози са краја књиге. Ауторка је направила избор постера, фотографија и слика из различитих временских периода који осликавају управо митове о женском здрављу.

Иако се кроз књигу умногоме јављају примери из прошлости, ауторка успешно указује на утицаје које укоренењени митови имају у савременој пракси. Она позива на критичко преиспитивање модела који су готово догматски прихваћени. Тако се кроз монографију огледа неадекватност и застарелост учења са почетка XX века у односу на примере које ауторка пружа на основу свог истраживачког рада, као и у односу на многобројне исказе самих клијената и клијенткиња. Лидија Васиљевић је, захваљујући свом великом искуству у раду са пацијентима и пацијенткињама, пружила читаоцима и читаатељкама кроз примере и анегдоте сликовит приказ како се у пракси појављују различити теоријски феномени.

Marta Đorđević
martadj01@gmail.com
University of Belgrade
Faculty of Philology

Deconstructing the Myths of Women's Mental Health